

ETTEVAADE

Kas tali tuleb talvekuul?

Kahe igivana lastelaulukese algusread oleks justkui Luts Tootsi tarvis luuletanud: «Teele! Teele! Kurekesed!!» ja «Lapsed tuppa – Tali tuleb!». Esimest kõlbas rohkem laulda oktoobris, kui lapsetoojad läksid Egiptimaale puhkama. Teist sobis aga esitada juba novembris, esivanemate talvekuul («lumelell on õues ju...»). Kui esimesi lumesadusid tuleb sageli juba oktoobris, siis järgmisest kuust alates võib maa jääda valgeks kaunis pikaks ajaks, harva pea kogu talveks. Ka pakane pole

novembris haruldane – kõik sisemaa ilmajaamad on siis mõõtnud 20-kraadi-seid miinustemperatuure. Hiljuti juhtusin lugema ühe Ameerika veebilehekülje soovitusi Euroopasse reisi planeerimisel. Esimene lause hoiatas: halb ilm, eriti kui te ei ole selleks valmis, võib rikkuda kogu reisi. Järgmised aga rahustasid – Euroopa ilmad, võrreldes USA omadega, on palju rahulikumad. Pole karta orkaane, ka tugevaid äikesetorme ja tornaadosid esineb õige harva, vahel tuleb ette üleujutusi või kuumalaineid. Soojalt soovitatakse rändureil tutvust teha pikaajaliste keskmiste kliimanäitaja-

tega, siis ei saa ettevalmistumisel palju mõõda panna. Täiesti õige ettepanek. Määrab ju ilm, mida hommikul selgata panna, kliima aga selle riidekraami, mida tuleb sesooniks osta. Muidugi peab hoolsalt jälgima ilma-prognose. Igaüks teab, et kuni neljaks päevaks ette kõlbavad nood kaunis hästi, edasi aga võib ilmataat vabalt vimkaid visata. Eriti sügiseti. Ameeriklaste mudel pakub Eesti aladele nädala lõpuks kord vihma, kord lund. Vene oma aga sooja jätkumist ja vihma. Meie sünoptikute arvatuste kohaselt peaks novembri ilm olema jätkuvalt heitlik: sademeid võib tulla vihmast ja lõrtsist lumeni. Lähemalt soovitatan lugeda internetist (www.emhi.ee).

Ilmateadlane

Ain Kallis

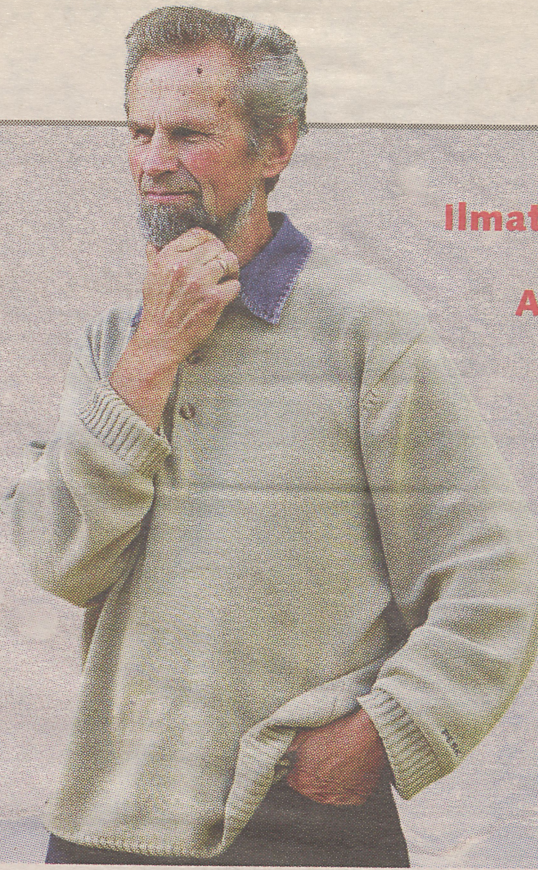
kirjutab

ilmast

iga kuu

teisel

nädalal

TAGASIVAADE

Soojavõitu viinakuu vananaistesuve siiski ei toonud

Oktoobri on antud palju nimesid, nagu lehevarisemisekuu, poriluu, roojakuu, rehekuu. Kõige tuntum on ta siinmail muidugi viinakuu nime all. «Hallo, viin!» tervitasid me esivanemad oktoobri saabumist.

Nii nagu saun, on ka see sõnapaar jõudnud, küll *halloweeni* kujul, laia maailma. Nüüd on juba raske Läänes selgeks teha, et õieti peaks toda kõrvitsapidu hoopis esimesel kuupäeval pidama, viimasele jäägu aga *ciaoweeni* või *by-by-weeni* päev.

Kuu sai teatavasti oma rahvapärase nime sellest, et kütteperioodi hilise alguse tõttu tuli sooja saamiseks alkoholi tarbida. Põhjusti viinaviskamiseks oli muidki: algas pime, porine ja jahe aeg, Oktoobrirevolutsioon jne.

Möödunud kuuga seoses tuleb meelde veel teinegi võimalus äratada maailmas laiemat tähelepanu. Jälle pean tsiteerima Tammsaaret: «Kui tahame kellegi silmas midagi maksta, peame olema rahvuslikult omapärased.» Kõlab kui üleskutse luua uusi traditsioone.

Talveaja algus

Oktoobri viimasel pühapäeval ehk talveajale ülemineku päeval (ülipõnev aeg – kas said ikka kõik kellad õigeks krütitud?), meenus kunagi tehtud ettepanek pealinna Vabaduskella pidulikuks sättimiseks.

Nimelt võiks Tallinna linna pea keskaegses rüüs ja protsessiooni eesotsas kella nelja ajal liikuda nimetatud ajanäitaja alla. Seejärel tõstavad arvukad abilinnapead ta sihverplaadini, kus seierid seatakse vastavalt üleliidulistele määrustele paika.

Kui kõlab «Ood rõõmule», lausub me: «Aeg on nüüd õige!» Edasi liigub rongkäik kohvik Moskva ette (sellel näitab kell endist, Moskva aega). Koorilt kõlab parastav fraas Beethoveni 5. sümfooniast: «Nänn-nänn-nänn-nää!»

Õnneks ei sõltu ilm talve- või suveajale minekust. Oktoobri keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis 6,3 kraadi, mis on normist ehk pikaajalisest keskmisest ligi poole kraadi võrra kõrgem näit. Nagu ikka sügiseti, oli soojem saartel

Kirevad sügisvärvid 9. oktoobril Harjumaal Kuusalu lähistel.

Küllike Roováli

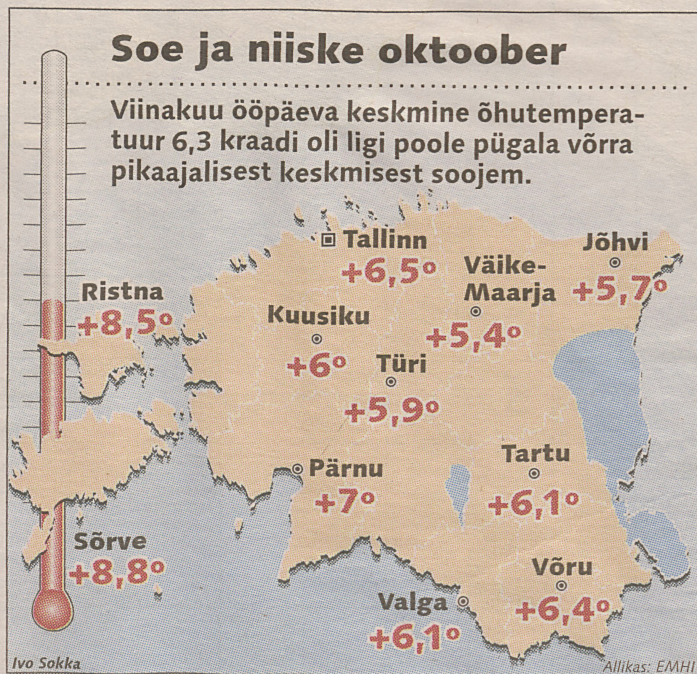
(Sörves 8,8 kraadi), Pandivere kõrgustikul märksa jahedam (Väike-Maarjas 5,4 kraadi).

Ei tulnud meie maile ei sellist külmalainet nagu kahel eelmisel aastal, kui lund sadas lausa talvise mahus, nüüd sai näha vaid lõrtsisadu. Ja kõige külmemalgi hommikul ei langedud õhutemperatuur alla -4,7 kraadi.

Viinakuu sai teatavasti oma rahvapärase nime sellest, et kütteperioodi hilise alguse tõttu tuli sooja saamiseks alkoholi tarbida.

Teisalt – oodati ka nn vananaistesuve. Ka see jäi saabumata: ei olnud sellist pikemat perioodi, kus ööd on külmad, päevad aga päikeselised ja suviselt soojad. Korraks küll tõusid temperatuurinäitajad 18 kraadini. Ja Narva sai uueks kuu soojarekordiks 13,6 kraadi. See oli ka kõik.

Seevastu 1982. aastal püsis 17–24-kraadine õhusoe sep-

tembri-oktoobri vahetusel tervelt kolm nädalat.

Vihmanorm sai ilmataadil seekord täpisealt täis – 67 millimeetrit riigi keskmisena. Pika-

ajalisest keskmisest jäi puudu saartel (Ristnas 45 millimeetrit ehk 64 protsenti), heldemalt jagati taevamärga Tallinnale ja Viljandile (90 millimeetrit).

Nagu juba maist alates on tavaks olnud, sadas põhiline hulk vihmast just kuu viimasel kolmandikul. Mitmel korral sai ka pikse paukumist kuulda: mitte just sage nähtus hilissügisel. Hoopis tavalisem on viinakuule aga see, et harva saab selget päeva näha. Päikesepaiste kestuseks mõõdeti Tõraveres 67 tundi normikohase 80 asemel.

Napid tormipurustused

Oktoober paistab harilikult silma tugevate tuulte poolest. Seekord esines küll torme, mis häirisid Läänemere laevaliiklust, kuid erilisi purustusi kaasa ei toonud. Ega ka niisuguseid uputusi, nagu oli 18. oktoobril 1967 Pärnus. Siis paisutas sügav tsüklon lahe vee pinna rannahoonest palju kaugemale, lained peksid vastu maju!

Vist rekordiline tormilaine kõrgus mõõdeti tänava Jaapani taifuun Tokage möllamise haripunktis: Muroto sadamat ründasid kaheksakorruselise hoone ehk 24 meetri kõrgused lained. Hulk laevu tõsteti kaldale nagu kuivdokki.

Möödunud kuu kõrgeim temperatuur, 18,1 kraadi, mõõdeti Valgas ja suurim sajuhulk, 91 millimeetrit, Viljandis.